

2017:49

Kyrkskolan i Hässleholm

Kulturhistorisk utredning

Helene Stalin Åkesson och Maria Johansson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2017:49

Kyrkskolan i Hässleholm

Kulturhistorisk utredning, 2017
Hässleholms socken, 1063
Hässleholms kommun
Skåne län

Helene Stalin Åkesson och Maria Johansson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Tomegapsgatan 22
223 50 Lund

www.regionmuseet.m.se

© 2017 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2017:49

Fotografierna i rapporten är tagna av Regionmuseet Kristianstad om inte annat anges.
Ritningarna kommer från Hässleholms kommunarkiv.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Innehåll

Innehåll	5
Inledning	5
Historik	5
Folkskolan	7
Exteriör beskrivning	7
<i>Fasader</i>	7
<i>Tak</i>	7
<i>Fönster och dörrar</i>	7
Interiör beskrivning/ betraktelser	8
Kyrskolan	9
Exteriör beskrivning	9
<i>Fasader</i>	9
<i>Tak</i>	9
<i>Fönster och dörrar</i>	10
Interiör beskrivning	10
<i>Entréhall</i>	10
Materielrum	11
Kulturhistorisk värdering	13
Lokalhistoriskt värde/samhällshistoriskt värde/personhistoriskt värde	13
Konstnärligt värde	13
Patina	14
Miljöskapande värde	14
Antikvariskt utlåtande	15
Värdebärande element att ta tillvara	15
Folkskolan exteriört	15
Folkskolan interiört	15
Kyrskolan exteriört	16
Kyrskolan interiört	16
Förslag och rekommenderade åtgärder	16
Rekommenderade planbestämmelser	19
Folkskolan	19
Kyrskolan	19
Kyrskolan - interiört	20
Källförteckning	20
Bildbilaga	21
	23
Ritningsbilaga	25

Hässleholms kommun med Hässleholm ungefärligt markerat

Hässleholms centrum. Kyrskolan är markerad.

Inledning

I september 2017 inkom en förfrågan till Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne om att upprätta en kulturhistorisk utredning över en fastighet i centrala Hässleholm, Kyrkskolan. Anledningen till uppdraget är att aktuell fastighet är föremål för en eventuell förtätning och ombyggnation varpå kommunen är i behov av att ta fram de kulturhistoriska värdena. Arbetet har omfattat en kortfattad exteriör och interiör beskrivning, en kulturhistorisk värdering samt rekommendationer kring planbestämmelser.

Kyrkskolan ligger i korsningen Skolgatan och Södra Sandgatan, mitt emot Hässleholms kyrka. I följande rapport benämns den äldsta delen, den södra byggnaden, för Folkskolan och den norra byggnaden för Kyrkskolan. Efter en okulär besiktning beslutades det att Folkskolan inte skulle inventeras interiört då den var mycket ombyggd. Likaså beslutades det att endast några få rum i Kyrkskolan skulle inventeras på grund av att merparten av lokalerna även där genomgått omfattande förändringar.

Historik

Folkskolestadgan, som antogs 1842, gjorde det möjligt att införa obligatorisk folkskola för att ge alla barn i Sverige baskunskaper i olika ämnen. Skolformen folkskola fanns kvar fram till 1970-talet, då den sedan en tid tillbaka ingått i ett parallellsystem tillsammans med andra skolformer. Under 1970-talet övergick så skolformen till enhetsskolan och därefter till grundskolan. Trots en dispens på fem år för att bygga skolor och anställa lärare var det många socknar som under 1800-talet inte klarade förändringen i den snabba takt som krävdes. Det var inte förrän på 1850-talet som folkskolorna var allmänt inrättade i landet. Ofta fanns det välskötta skolträdgårdar i anslutning till folkskolorna, eftersom trädgårdsskötsel länge var ett praktiskt skolämne. Läraren hade ibland förmånen att nyttja del av trädgården för privat bruk.

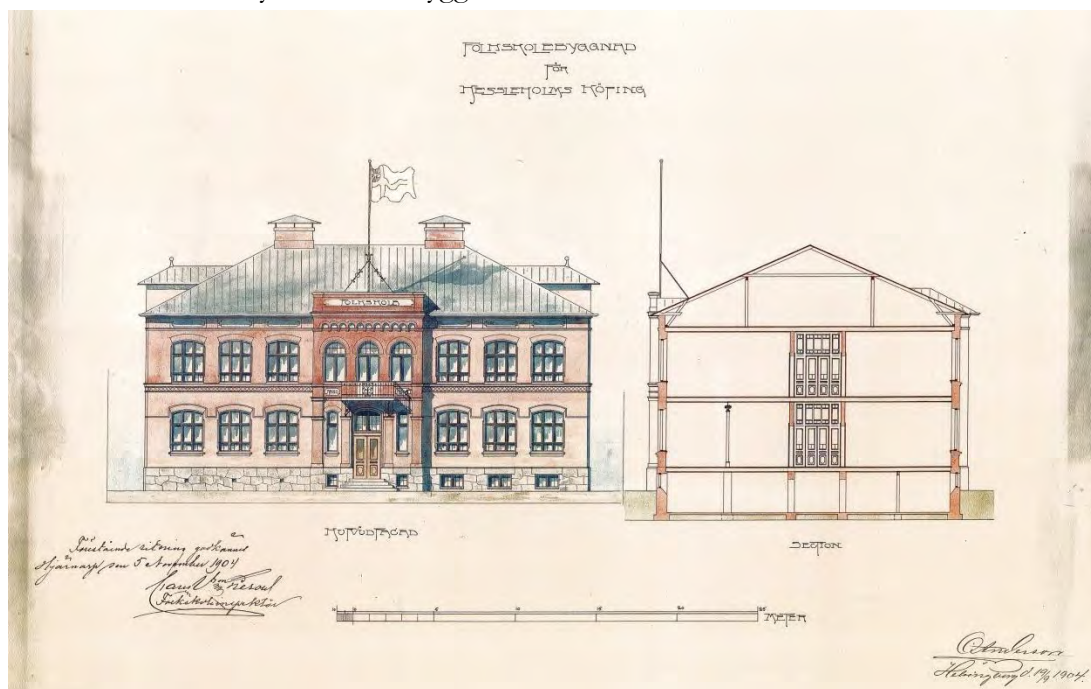
Den första folkskolan i Hässleholm stod klar 1875 på mark som skänkts av Fru Amelie Ehrenborg på Hässleholmsgården. Marken låg strax söder om kyrkan och skolan byggdes i dess sydvästra hörn med framsidan mot Skolgatan. Den bestod, vid uppförandetiden, troligen av en längre huskropp och två gavelpartier utåt Skolgatan. Redan 1885 var skolan för liten och byggdes till med lektionssalar och vaktmästarbostad i den södra delen av kvarteret. Exakt vilka delar som var vaktmästarbostad och salar är dock oklart, men möjligen var bostaden inhyst i den östra delen. I samband med tillbyggnaden flyttade även småskoleverksamheten dit. Det tycks också funnits en lärarbostad i skolbyggnaden. Enligt planritningar hos kommunen låg den i mitten av skolhuset och skulle i så fall skilja folkskolan och småskolan åt. Därefter skedde ytterligare om- och tillbyggnader på skolan. Bland annat tillkom slöjdsalar i den norra delen. För att skapa tillräckligt utrymme för en gymnastiksal, slogs två småskolesalar samt vinden ovan samman. 1920 byggdes skolan på ytterligare med omklädnings- och duschrum norr om gymnastiksalen.

1905 började man bygga en ny skolbyggnad på samma tomt som den första. Folkskolan hade blivit för liten för Hässleholms växande befolkning och behovet av en ny skola blev allt större. Den uppfördes på tomtens norra del, mitt emot kyrkan, och det sägs att en vacker skolträdgård fick tas bort för att den nya skolan skulle få plats. Skolan stod klar och invigdes 13 januari 1906 och bestod då bland annat av åtta skolsalar. Redan 1912 var skolan för liten för den fortsatt växande befolkningen. En tillbyggnad i form av en flygel i öster byggdes med ytterligare fyra skolsalar samt naturkunnighetssal. I källarplanet inreddes skolkök och matsal. Möjligen inreddes samtidigt även källaren i huvudbyggnaden från 1905 med slöjdsalar. År 1922 planerades skolan att byggas ut ytterligare. Denna gång åt väster med en liknande flygel som den åt öster. På grund av ändrade ekonomiska förutsättningar uppfördes aldrig den västra flygeln. Möjligen var det i samband med den planerade tillbyggnaden som man istället inredde vinden med teckningssal, materielrum och skolköksvind. Även takkupor på den östra flygeln tillkom. Hissar till samtliga våningsplan i det stora skolhuset installerades 1998.

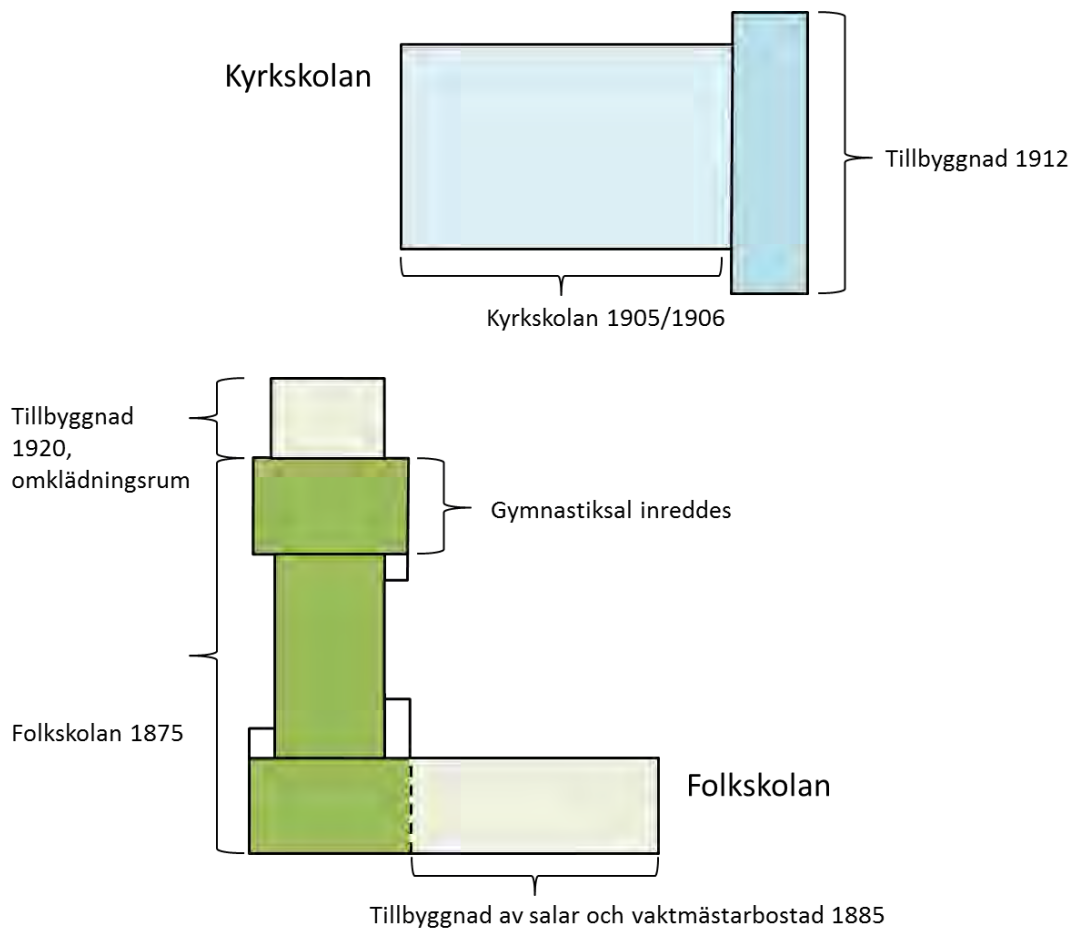
Ursprungligen hade den nya skolbyggnaden spröjsade fönster med stickbåge. Tegelfasaden var dekorerad med en schackrutig gördelgesims och taket var troligen belagt med bandtäckt plåt. Flygeln från 1912 byggdes med liknande utförande som den ursprungliga, vilket gav hela byggnaden ett enhetligt utseende.

Under 1950-talet var delar av skolgården sten- eller asfaltsbelagd, medan en fotbollsplan i det sydöstra hörnet samt marken väster om den stora skolbyggnaden var belagd med grus. 1996 utvidgades skolgården något norrut genom att Södra Sandgatan stängdes av och omvandlades till cykelbana.

Sedan några år tillbaka har texten på huvudbyggnadens entréparti bytts ut från "Folkskolan" till "Kyrkskolan". Byggnader har inte använts som skola sedan 2016.

Figur 1 Originalritning kyrkskolan från 1905. Ritningen förvaras på kommunarkivet i Hässleholm.

Figur 2 Situationsplan över skol kvarteret. Ej skalenlig. Bild: Maria Johansson.

Folkskolan

Exteriör beskrivning

Fasader

Huset är uppfört i tegel i kryssförband. Gavlarna har trappstegsformade utsmyckningar i anslutning till takfallet. Fönstren på de äldre partierna kröns av ett dekorativt listverk och en markerad stickbåge. Sockeln är putsad och omålad. På den södra längans södra sida, mot Andra Avenyn, syns tydligt en markering i teglet. Möjligen har den tillkommit i samband med en renovering av murverket eller av fönstren.

Tak

Taket är nyligen belagt med svart takshingel. På taket finns en skorsten samt en huv för ventilation, båda inklädda i plåt.

Fönster och dörrar

Fönstren är inte ursprungliga, men av äldre slag. På de södra delarna finns t-postfönster och på den norra utbyggnaden, omklädningsdelen, finns tvåluftsfönster

med spröjs och fast mittpost. På dess norra gavel finns även mindre tvåluftsfönster med spröjs.

Dörrarna varierar i ålder och utseende. Samtliga är troligen utbytta vid något tillfälle. På den nordöstra längan finns två senare tillkomna entréutbyggnader med moderna dörrar. På den södra längans norra långsida finns två äldre dörrar med överljus.

Interiör beskrivning/ betraktelser

Interiört har förändringarna varit omfattande. Få äldre detaljer är därför bevarade. Idag finns en sentida matsal med tillhörande skolkök samt andra moderniserade rum. Omklädningsrummen och gymnastiksalen är också ombyggda, dock finns äldre spegeldörrar kvar runt om i huset. På vinden i den sydöstra delen syns rester efter gamla tapeter. Troligen fanns där tidigare ett inrett rum med avgränsande innervägg. Möjligen användes det som sovrum till vaktmästarbostaden.

Figur 3 Den äldsta delen av Folkskolan. På denna fasad, mot Skolgatan, fanns tidigare huvudentrén.

Figur 4 T.v. Tydlig förändring i teglet på folkskolans södra sida. T.h. En äldre dörr på Folkskolans södra länga.

Kyrskolan

Exteriör beskrivning

Fasader

Skolbyggnaden i rött tegel är uppförd i två våningar med vind och källare. Fasaden är försedd med en dekorativ gördelgesims i schackrutigt mönster. Fönstren kröns av stickbågar. Längs med hela huset, i höjd med fönstren på första våningen, finns ett utstickande listverk. Listverk finns även mellan andra våningen och vindsvåningen. Längs med takfoten finns dekorativa putsade partier och entrépartiet kröns av texten "Kyrskolan" med svarta bokstäver. Bakom texten syns det ursprungliga namnet "Folkskola". Entrépartierna i norr och söder skjuter ut något från den övriga fasaden och dörrarna där nås via stentrappor. På det norra entrépartiet finns en balkong på andra våningen. Balkongen är troligen ursprunglig och har ett vitt smidesräcke. I höjd med balkongen finns även nybyggnadsåret 1905 skrivet. Sockeln på huset är putsad och gråmålad.

Tak

Taket är belagt med röd bandtäckt plåt. Det finns utsmyckningar på taket, liksom de ursprungliga skorstenarna av rött tegel. Här finns även modernare rökkanaler och andra huvar.

Figur 5 Kyrkskolans norra fasad

Fönster och dörrar

Fönstren är inte ursprungliga utan utbyta under andra hälften av 1900-talet. De har stora pivåhängda perspektivöppningar, indelade i tre sektioner, en större i mitten och två mindre upp- och nertill. Entrédörrarna är moderna av brunlackerat aluminium. På ett flygfoto från 1955 finns fortfarande de ursprungliga spröjsade fönstren kvar.

Interiör beskrivning

Interiört finns många ursprungliga detaljer kvar. Spegeldörrar, golv- och taklister finns bevarade liksom ett schackrutigt golv i entréhall/vestibul. Den ursprungliga planlösningen är huvudsakligen bevarad. I entréhallen har två sidopartier till den norra ingången satts igen och utgör två separata förrådsutrymmen.

Entréhall

Entréhallen har ett äldre klinkergolv i rött och vitt, lagt i schackmönster och kantat av en dekorerad golvfris (se bildbilaga s 23). Den nedre delen av entrén, i norr, är belagd med moderna klinkerplattor i vitt och terrakotta. De släta väggarna är målade i en ljusrosa kulör i nederkant och en puderosa kulör upptill. Kulörerna skiljs genom en tunt målad bård i en avvikande rosa kulör. Det norra entrépartiet har träpanel på väggarna, liksom den nedre delen av hallen. I några av de utskjutande hörnen i entréhallen finns infällda dekorativa pelare/spjut. Även dessa är målade i

samma kulör som väggarna. De profilerade golvlisterna är ursprungliga, höga och målade i vitt. Även dörrarna är ursprungliga av spegeltyp med bred vitmålad dörrlist och dörrpost. Dörrtrycken är dock av senare modell.

Mellan entréhallen och de två korridorerna finns stora, avgränsande dörr-/fönsterpartier. Dessa är uppglasade upptill, liksom på sidorna. Dörrarna är idag borttagna, men har ursprungligen varit spegeldörrar med två dörrblad. Taket kantas av en kraftig takgesims som vitmålots. I hallens södra del finns ett mindre förråd med omålat äldre trägolv och med målade lister och dörr målade i brungrön umbra. Detta är möjligen den ursprungliga färgsättningen på entréhall/vestibul. Färgbortfall på lister visar en liknande kulör.

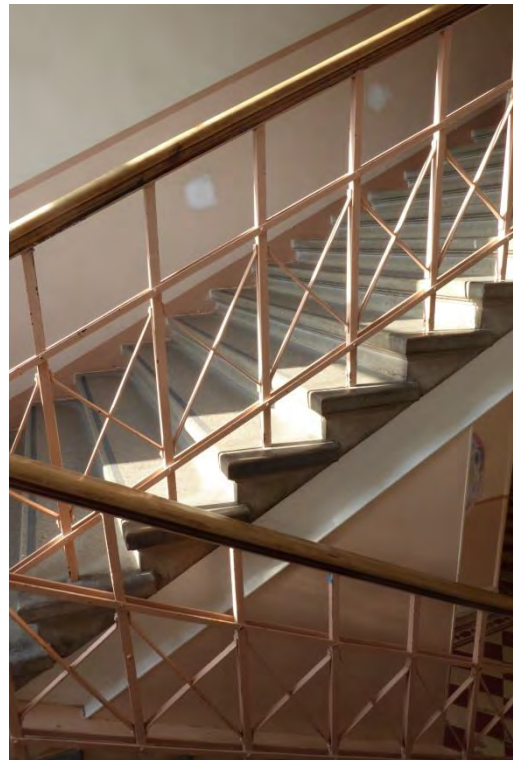
Trappan upp till de övriga våningsplanen är av terrazzo (marmormosaik). Räcket är av smide, som fått en sentida målning med rosa färg. Räckets överliggare är av lackat trä, troligtvis ek.

Andra våningen har, liksom entréhallen, stora glasade partier mellan hallen och de anslutande korridorerna. Även här finns ursprungliga spegeldörrar och lister. Personalrummet, det stora rummet i mitten, är en av få lokaler med trägolv. Från det rummet nås balkongen, från vilken man har utsikt över kyrkotomten.

Liksom i övriga delar av huset finns lister och spegeldörrar kvar även på vindsvåningen. Där finns också två spegeldörrar, vilka upptill vardera har en spegel som smalnar av. Dörrmodellen är styrd av korridorens snedtak. På detta plan finns fortfarande salsskyltar från mitten av 1900-talet kvar på några av dörrarna.

Materielrum

På vinden finns en skolsal som ursprungligen benämndes med naturkunnighet. Dit hör ett materielrum där det finns ett gammalt väggfast, troligen platsbyggt, skåp av trä som täcker en av rummets väggar (se bildbilaga s 24). Luckorna är glasade upptill och täckta nertill. Skåpet består av två sektioner, en nedre och en övre.

Figur 6 Entréhall/vestibul. Takgesims med klassicistiska detaljer såsom medaljonger (konsoller) och tandsnitt. Ursprungliga spegeldörrar, trappa av terrazzo med smidesrücke och överliggare av trä. Schackrutigt lagt klinkergolv med dekorativ golvhfris. Anslutande snickerier såsom profilerade golv- och taklister bör också noteras.

Kulturhistorisk värdering

Skolbyggnaderna är exteriört välbevarade sedan uppförandetiden. De tillhör en grupp byggnader inne i Hässleholm som klarat sig undan annars omfattande förändringar, vilka företrädesvis genomfördes under senare delen av 1900-talet. 2017 firar skolformen folkskola 175 år, vilket uppmärksammas av många institutioner och på olika sätt - genom böcker, utställningar och anslutande pedagogiska insatser. Mot bakgrund av jubileet är det extra roligt att det nu görs en kulturhistorisk utredning av Kyrkskolan/Folkskolan i Hässleholm.

Lokalhistoriskt värde/samhällshistoriskt värde/personhistoriskt värde

Utbildningsinstitutionerna på en ort bidrar på olika sätt till ortens status. Samtidigt berättar institutionerna en del om befolkningsunderlaget. Blickar vi bakåt i tiden, till slutet av 1800-talet då folkskolan uppfördes, var skolbygget sannolikt en angelägenhet för många. Skolan placerades på en högt belägen fastighet, mitt emot kyrkan. Fastigheten skänktes av en privatperson som var engagerad i att ge barnen möjlighet till skolgång. Skolans äldsta del stod klar omkring 1875. Precis som många andra skolor, nästan oberoende av när de tillkommit, har skolan sedan byggts till och om i etapper. År 1905 uppfördes nuvarande huvudbyggnad som kom att kallas Kyrkskolan. Den placerades mitt emellan den äldre skolbyggnaden, Folkskolan och Hässleholms kyrka. Expansionen av undervisningslokaler sammanföll med ortens befolkningstillväxt. Skolans utveckling har därför stort lokalhistoriskt och samhällshistoriskt värde.

På platsen bedrevs skolundervisning fram till 2016. Detta innebär att generationer Hässleholmsbor och personer boende i närområdet har minnen från sin egen skolgång kopplade till Kyrkskolan/Folkskolan. Efter att eleverna fick flytta från skolan, har lokalerna använts av andra kommunala verksamheter. Bland annat har man bedrivit vidarefördelning av nyanlända. Gymnastiksalen hyrs i sin tur ut till föreningar. Personer med någon form av relation till skolan har i så motto därmed blivit ännu fler.

Konstnärligt värde

Skolans byggnader är relativt enkla i sin utformning. De domineras av murverk av rött tegel. De dekorativa elementen är få men väl valda. På Folkskolan, den lägre skolbyggnaden, handlar det om utskjutande fönsteromfattningar i tegel men också om enkla mönstermurningar, framförallt gavelmotiven. Idag är taken täckta med svart shingel, som ger de låga byggnadskropparna en lite lantlig karaktär. Med anledning av de högresta och ganska kraftiga takstolarna, kan det tidigare ha legat tegeltak på byggnaden.

Den yngre skolbyggnaden är betydligt högre och imposant till sin karaktär. Arkitekturen uppvisar drag av klassicistiskt formspråk, bland annat visas detta i

dekorativa element, såsom putsade väggfält i takfrisen och i byggnadens gördelgesims, vilken försetts med keramiska plattor i rött respektive vitt. Taket utgörs av bandtäckt, rödmålad plåt. På tillbyggnaden har taket i nock spiror krönta med klot i plåt, rödmålade lika övrig takplåt.

Interiört är det konstnärliga värdet huvudsakligen knutet till Kyrkskolans entréhall/vestibul med anslutande trappa. Det handlar om mönsterlagt stengolv i rött och vitt/ljusgrått (lagt i schackmönster med dekorativ golvfris), snickerier såsom profilerade golv- och taklister, takstuckatur och smidesräcken med tillhörande handledare i lackat trä. Dörr- och fönsterpartier som avdelar entréhall från korridorer med lektionssalar bör också beaktas utifrån ett konstnärligt värde. Flera av de höga dörrbladen har tagits bort. I samband med Regionmuseets besök återfanns ett par av dessa dörrblad i källaren. Förhoppningsvis finns flera dörrblad undanställda.

Patina

Exteriört handlar patinan framförallt om murverk av rött tegel och om val av fogar. I murverken kan olika tidslager avläsas, vilka är betydelsefulla för berättelsen om hur skolan förändrats över tid. Detta bör tas hänsyn till vid kommande renoveringar. Flertalet fönster är sekundära och delvis förändrade jämfört med de ursprungliga. Fönstren uppvisar generellt god hantverkskvalitet, varför de vid behov bör renoveras istället för att ersättas av nya.

Skolor slits hårt, vilket exempelvis syns i entréhallens bitvis slitna golvplattor liksom i trappans med tiden lätt skålade terrazzo. I båda fallen handlar det om patina, slitage som inte hotar materialens funktion utan som snarare förstärker byggnadens värde och därför bör värnas. Snickerier och väggar har målats om flera gånger. Vid okulärbesiktning konstaterades att det på olika ställen av entréhallens väggar skymtar ett mörkare undre färgskikt, troligtvis målat med pigment av grön umbra. I ett anslutande förråd intill trappan ut mot skolgården liksom i två inbyggda skrubbar på respektive sida av vestibulens huvudentré, är väggarna målade i samma kulör. Under sentida lager av vit färg, uppvisar även golvlisterna i entréhallen/vestibulen ett något mörkare färgskikt, förmodligen också det en grön umbra. Beroende på hur lokalerna kommer att användas framgent kan snickeriernas slitage antingen ses som patina, och därmed accepteras, alternativt som ett slitage av sentida färgskikt. Det senare skulle motivera ommålning och eventuellt en återgång till ursprunglig färgsättning.

Miljöskapande värde

Skoltomten började bebyggas under 1870-talet. Det innebär att platsen haft en miljöskapande funktion som skola i flera generationer. Vari det miljöskapande värdet består i har förändrats över tid. Inledningsvis utgjordes skoltomten till stor del av grönyta/skolträdgård. Då låg det miljöskapande värdet i att vara en grön lunga. I

takt med att verksamheten expanderade togs mer mark i anspråk och delar av omgivande trädgård hårdgjordes. Ett tydligt sådant steg togs 1906, då Kyrkskolan stod klar. Mot Skolgatan respektive mot Andra Avenyn, bildar Folkskolans fasader i det närmaste en röd mur som tydligt markerar gränsen mellan trottoar/gata och skolfastighet. Det bidrar till att definiera stadsrummet och till att förstärka rutnätsplanen. Ut mot Kyrkogatan i öster är situationen en annan. Undantaget Kyrkskolans flygel i nordöst, finns här ett hållrum som till övervägande del utgörs av asfalterad yta. I norr interagerar Kyrkskolans fasad med församlingshemmet på andra sidan av kyrkotomten. Församlingshemmet uppfördes omkring 1960 och huvudbyggnaden placerades frontalt i förhållande till skolbyggnaden. Mellan byggnaderna finns kyrkotomten, som i västra delen utgörs av en öppen grönyta, vilken får en förstärkt rumslighet genom de två omgivande tegelfasaderna.

Antikvariskt utlåtande

De äldre byggnaderna i Hässleholm är få och är därför viktiga att värna om. Skolbyggnaderna är interiört till viss del välbevarade, medan de exteriört är mycket välbevarade och bör betraktas som särskilt värdefulla och skyddas enligt PBL 8 kap 13 § som säger att *"en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas"*.

Vi rekommenderar att en certifierad sakkunnig avseende kulturvärden är med i framtagandet av eventuella förändringar på byggnaderna. Detta för att säkerställa byggnadernas kulturhistoriska värden.

Värdebärande element att ta tillvara

Följande detaljer och karaktärsdrag behöver beaktas för att byggnadens kulturhistoriska värden ska säkerställas. De bör finnas med i en framtida planbeskrivning så att planbestämmelserna på plankartan kan hänvisa till dessa:

Folkskolan exteriört

- Låg byggnad i 1,5 plan inkl. vind
- Synlig röd tegelfasad
- Dekorativa listverk i tegel
- Fönster av äldre karaktär med stickbåge i synligt tegel
- Regelbundna fönsteröppningar

Folkskolan interiört

- Äldre spegeldörrar

Kyrkskolan exteriört

- Synlig röd tegelfasad
- Dekorativa listverk i tegel
- Gördelsgesims i schackrutigt mönster
- Putsade partier vid takfoten
- Fönster av äldre karaktär
- Regelbundna och stora fönsteröppningar

Kyrkskolan interiört

- Entréhallen
 - Ursprunglig golvlist och takgesims
 - Ursprungliga uppglasade partier med spegeldörrar
 - Ursprungliga spegeldörrar
 - Schackrutigt klinkergolv i rött och vitt
 - Trappa med terrazzo och smidesräcke med överliggare i trä
 - Ursprungliga gjutna ventilationsgaller
 - Rummets ursprungliga volym
- Materielrum – vindsvåning
 - Äldre väggfast skåp
- Övergripande
 - Ursprungliga golvlist
 - Ursprungliga spegeldörrar med tillhörande profilerade dörrlist
 - Ursprungliga gjutna ventilationsgaller
 - Rummens ursprungliga volym

Förslag och rekommenderade åtgärder

Fastighetsägaren har i nuläget planer på att anpassa den gamla skolan till ny funktion. En möjlighet som diskuterats har varit att omvandla Folkskolan till ”familjens hus”. Vad som är aktuellt för Kyrkskolan är fortfarande oklart. Det finns även planer på att bygga till tomten med ytterligare en byggnad i det sydöstra hörnet.

- Att bygga om Folkskolan och Kyrkskolan för nya ändamål anser Regionmuseet vara möjligt utan att byggnadernas kulturhistoriska värde förvanskas, förutsatt att det görs i enlighet med det kulturhistoriska värdet och tillsammans med antikvarisk sakkunnig avseende kulturvärden. Det är även positivt om en framtida funktion tar inspiration från skolans funktion som öppen byggnad, vilken erbjuder gemenskap och som kan uppvisa kontinuitet i verksamheten. Att bygga bostäder i nära anslutning till skolan återkopplar till skolans tidigare delfunktion som lärarbostad.

Fotomontage/ illustration av entréhall och trappa baserat på underliggande färgskikt på putsade väggar såväl som på snickerier har entréhallen här fått en annan färgsättning. På bilden till höger har senare tillkomna dörrar liksom innerväggar plockats bort. Då framträder takstuckaturen i sin helhet liksom klinkergolvets fris.

- Att återgå till texten *Folkskola* på Kyrkskolans norra entréparti är ur ett kulturhistoriskt perspektiv positivt då namnet berättar om en samhällshistorisk företeelse som idag inte finns. Då bör namnet, istället för som nu bestå av bokstäver som monterats på det putsade fältet, målas direkt på putsen likt ursprunget. Om möjligt bör samma typsnitt och disposition som ursprunget användas. Detta bör kunna lösas med hjälp av färgrester och äldre foton.
- Att ta upp de sentida igensättningarna av sidopartierna i Kyrkskolans entréhall skulle ha mycket positiva effekter på det kulturhistoriska värdet samt på ljusinsläppet i lokalen. Det kommer även öka förståelsen för hur rummet ursprungligen var planerat. Förutom de höga enluftsfnstren kommer då också takets stuckatur och golvfrisen fram.
- Befintliga fönster på båda byggnaderna är troligen insatta i mitten av 1900-talet men är väl anpassade till byggnaderna och dess tidigare funktion. Vid eventuellt framtida fönsterbyte bör dock de ursprungliga fönstren återskapas, i trä med ursprunglig fönsterindelning och fast spröjs. Åtgärden bör följas av konsultation med antikvarisk sakkunnig för att intentionerna i PBL 8 kap 17§ skall följas.

3D-skiss som visar hur Hässleholms kommun önskar förtäta fastighetens sydöstra hörn. Den föreslagna byggnaden (markerad i orange) ansluter till den lägre skolbyggnaden, Folkskolan, och skapar genom det en tydlig innergård. Studerar man aktuellt förslag utifrån den omgivande bebyggelsen, förstärker nybyggnationen samtidigt den rutnätsplan i vilken skoltomten ingår. Det faktum att de båda skolbyggnaderna byggts till och om i etapper, innebär att det redan finns olika tidsskikt i murverken. Detta kan i någon form återspeglas i en anslutande nybyggnaden. En förtätning kan också ge möjlighet att arbeta med innergården och där återskapa grönytor som fanns då fastighetens hade en skolträdgård. Förslagsvis kan inspiration hämtas från såväl historiskt material om skolträdgårdar som från nutida stadsodlingar.

- Att återgå till entréportar av trä, likt ursprungliga, är ur ett kulturhistoriskt perspektiv mycket positivt då material och uttryck bättre stämmer överens med byggnaderna än de standardiserade aluminiumdörrar som finns idag. Finns det fortsatt behov av att som på Folkskolan ha tillbyggda entrépartier, bör även dessa använda ursprungliga material såsom trä i portar och anslutande snickerier och tegel som fasadmaterial. Åtgärden bör följas av konsultation med antikvarisk sakkunnig för att intentionerna i PBL 8 kap 17§ skall följas
- Att återgå till en ursprunglig färgsättning i entréhallen/vestibulen är ur ett kulturhistoriskt perspektiv att föredra. Detta då de ursprungliga tankarna om rummet kommer i sin dager, exempelvis kontrastverkan mellan den vitmålade takgesimsen och en ursprungligen umbradfärgad vägg. Detta bör dock ske tillsammans med antikvarisk expert för att byggnadens kulturhistoriska värde ska bevaras.
- Att återskapa någon form av grönska eller trädgård på tomten skulle ur ett kulturhistoriskt perspektiv vara möjligt då det knyter an till dess tidigare funktion.

- En förtätning i fastighetens sydöstra del anser Regionmuseet är möjlig. Det är dock viktigt att stor hänsyn tas till materialval, volym och dylikt så att skolbyggnadernas kulturhistoriska värde inte förvanskas. Företrädesvis rekommenderar vi rött tegel. Befintliga byggnader uppvisar olika former av dekorativa element i murverket. Vid en nybyggnation ser vi gärna att det läggs omsorg på detaljer, där man nyttjar teglets möjligheter. Taktäckningsmaterial kan diskuteras beroende på byggnadens utformning och höjd.
- Nybyggnadshöjden bör inte överstiga Kyrkskolans höjd. Regionmuseet rekommenderar, precis som föreslås i kommunens skiss av förtätning i den sydöstra delen, att en ny byggnad delas in i olika byggnadskroppar för att skapa dialog med de båda skolbyggnaderna. Regionmuseet rekommenderar att det lämnas en passage mellan den befintliga Folkskolan och nybyggnationen. På så vis bibehålls kontakt mellan Andra Avenyns gaturum och skoltomtens innergård dessutom får skolbyggnaden behålla sin befintliga volym.
- Inför en eventuell tillbyggnad av Kyrkskolan bör volymen i den östra flygeln liksom ritningen från 1920 tjäna som förebilder. På samma sätt bör materialval utgå från befintlig huvudbyggnad och flygel.

Vi rekommenderar att eventuella äldre detaljer som inte bevaras i husen lämnas till återbruk då byggnadsvård bland annat handlar om återbruk och hållbarhet.

Följande är förslag till planbestämmelser i detaljplan. Detta för att säkerställa byggnadernas kulturhistoriska värden. Följande planbestämmelser hänvisar till PBL 8 kap 13§ och 17§ eller PBL 2 kap 3§ och 6§. Åtgärder på byggnaden bör även följas av en certifierad sakkunnig avseende kulturvärden. Detta för att byggnadens kulturhistoriska värde ska bevaras.

Folkskolan

- r - Byggnaden får inte rivas
- q - Fönster skall vara befintliga eller återgå till ursprungligt utseende och trä med mittpost och fast spröjs
- k - Fasaden skall vara av synligt rött tegel med dekorativa listverk och segmentbåge i tegel vid fönster och dörröppningar
 - Taket ska vara belagt med traditionellt taktäckningsmaterial
 - Nya installationer på tak och fasad ska godkännas restriktivt

Kyrkskolan

- r - Byggnaden får inte rivas
- q - Skorstenar av tegel och utsmyckande spiror pånocken ska bevaras.

- Befintliga putsade partier vid takfot samt vid entréerna med årtalet 1905 ska bevaras
- Fönster skall vara befintliga eller återgå till ursprungligt utseende och trä med fast spröjs

- k
- Fasaden skall vara av synligt rött tegel med dekorativ gördelgesims, listverk och segmentbåge vid fönster och dörröppningar
 - Taket ska vara belagt med traditionellt taktäckningsmaterial
 - Nya installationer på tak och fasad ska godkännas restriktivt

Kyrkskolan - interiört

- q
- Äldre gedigna byggnadsdetaljer bevaras. Exempel på det är: Schackrutigt golv i entréhall/vestibul, ursprungliga golvlistor och takgesims, spegeldörrar med dörrkarm och lister, spegeldörrar med uppglasade partier, trappa av terrazzo, räcken och väggfast skåp på vindsvåningen.

Källförteckning

Arkiv

Hässleholms kommunarkiv, ritningar

Litteratur

Höjendal, Kristina & Karlson, Torsten, *Mitt Hässleholm*, Norra Skåne, Hässleholm, 2013

Linneroth, Joel, *Staden Hässleholm: Minnesskrift vid 25-årsjubileet 1911/139: På stadsfullmäktiges uppdrag utarb.*, Norra Skåne, Hässleholm, 1938

Unnerbäck, R. Axel, *Kulturbistorisk värdering av bebyggelse*, 1. [uppl.], Riksantikvarieämbetets förl, Stockholm, 2002

Otryckta källor

Kyrkskolan i Hässleholm. Sammanställning av Västra Göinge hembygdsförening (Olavi Olsson) 2017-10-01

Muntliga källor

Andreas Ask och Malin Backman, Stadsbyggnadskontoret Hässleholms kommun.

Kristianstad/Lund 2017-12-07

Maria Johansson och Helene Stalin Åkesson

Bildbilaga

Figur 7 Övan: Kyrkskolans fönster samt de putsade partierna vid takfoten, det dekorativa listverket och den schackrutiga gördelgesimsen. Nedan: Utsmyckande detalj på taket, spira med klot i plåt.

Figur 8 Ursprungliga inredningsdetaljer. Vinklade spegeldörrar på vindsvåningen, dörrhandtag, ventilationsgaller och för-råd med ursprunglig färgsättning.

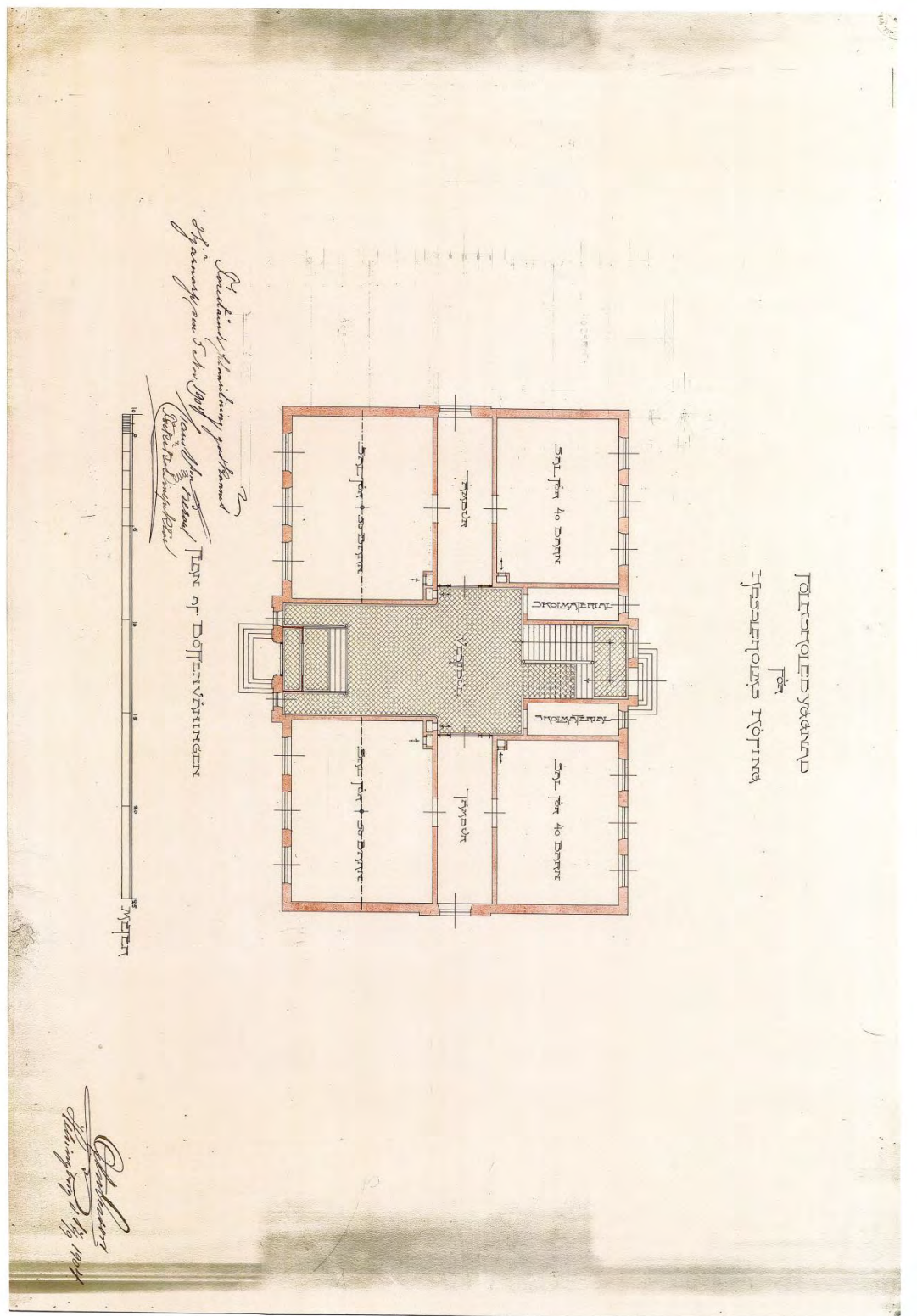

Figur 9 Schackrutigt entrégol, kantpelare, taklist och äldre brytare.

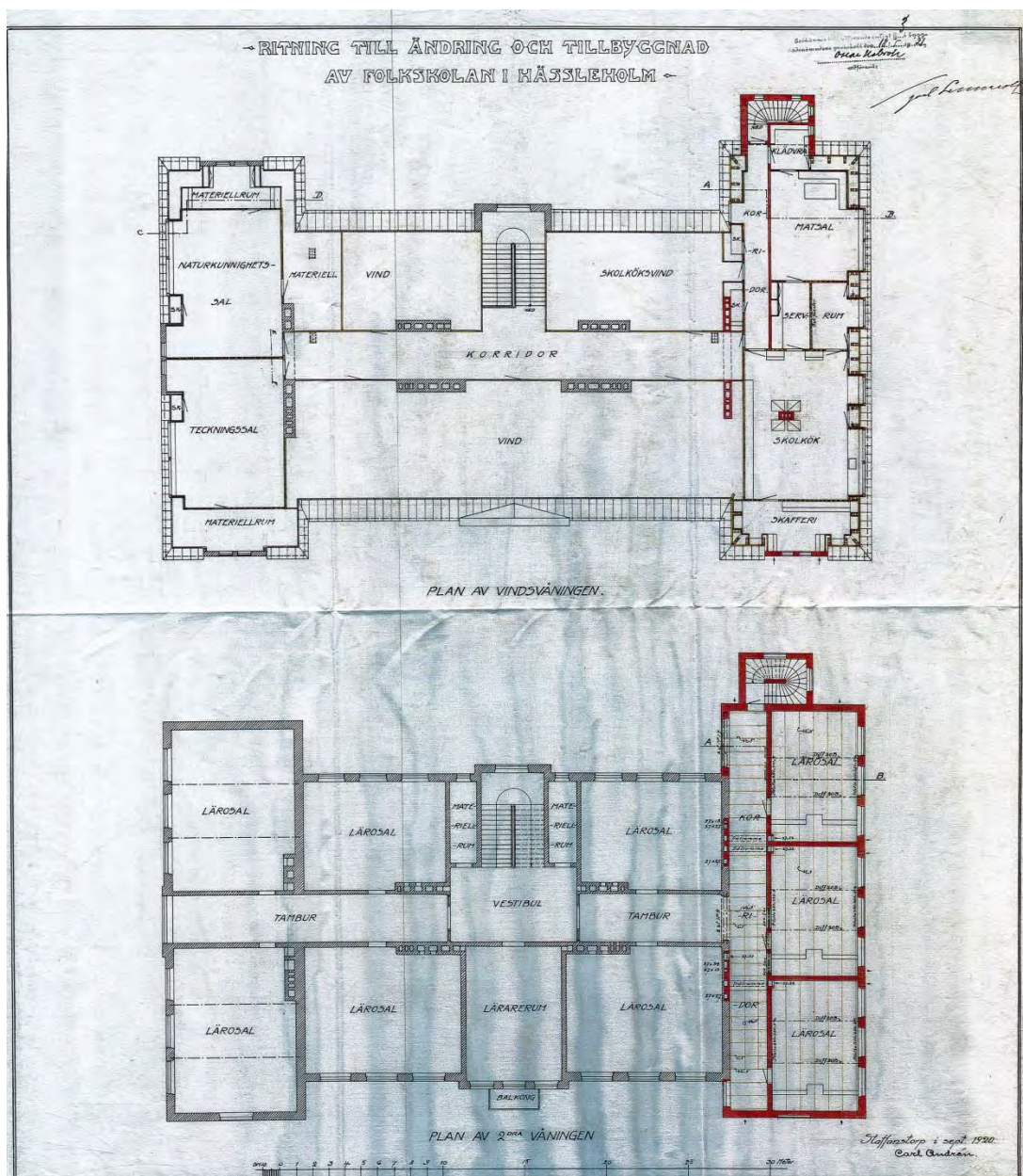

Figur 10 Över: Ett av de två små rummen som bildats genom att sätta igen delar av entréhallen/vestibulen. Nedan: Platsbyggt skåp på vindsvåningen.

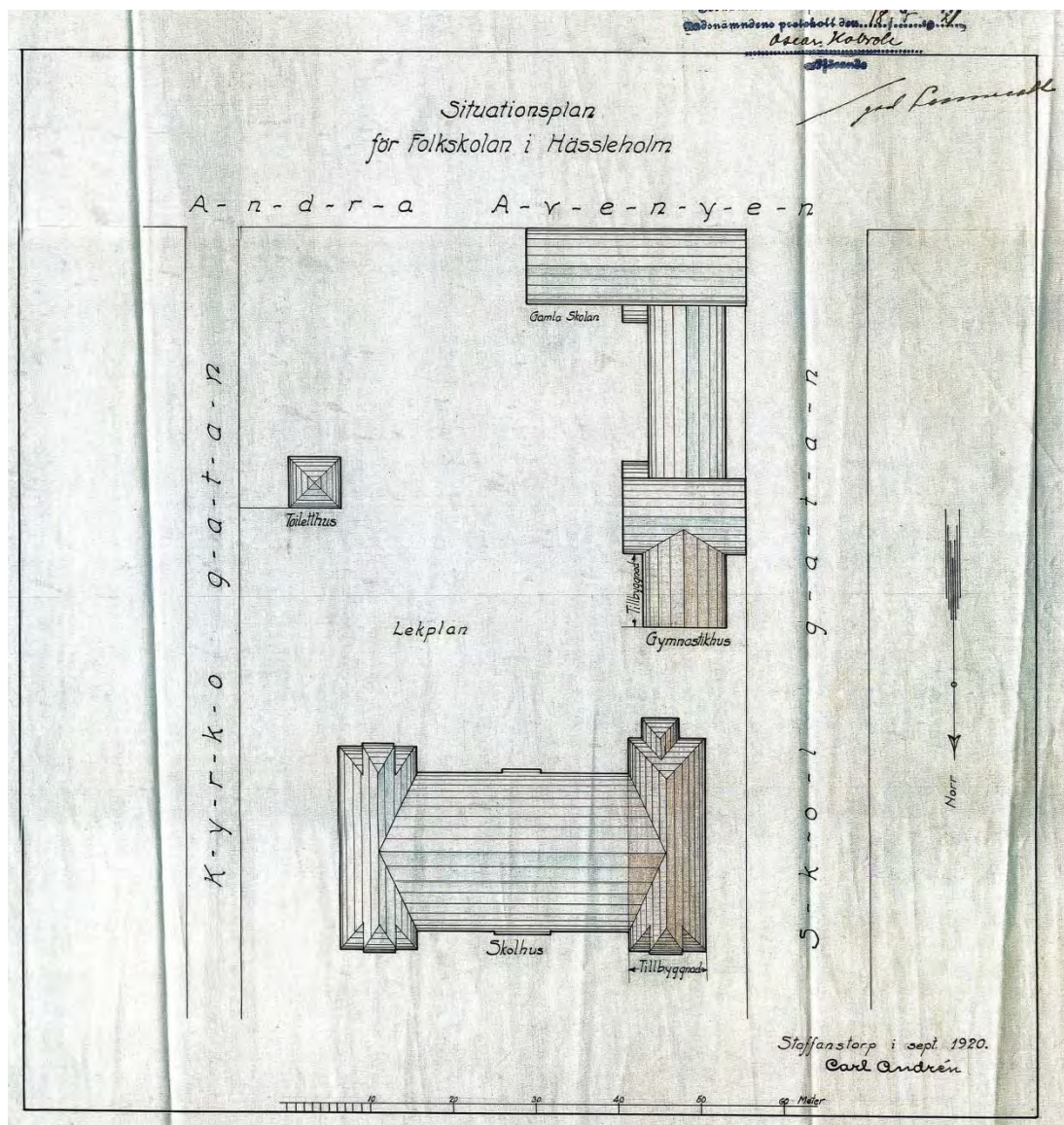
Ritningsbilaga

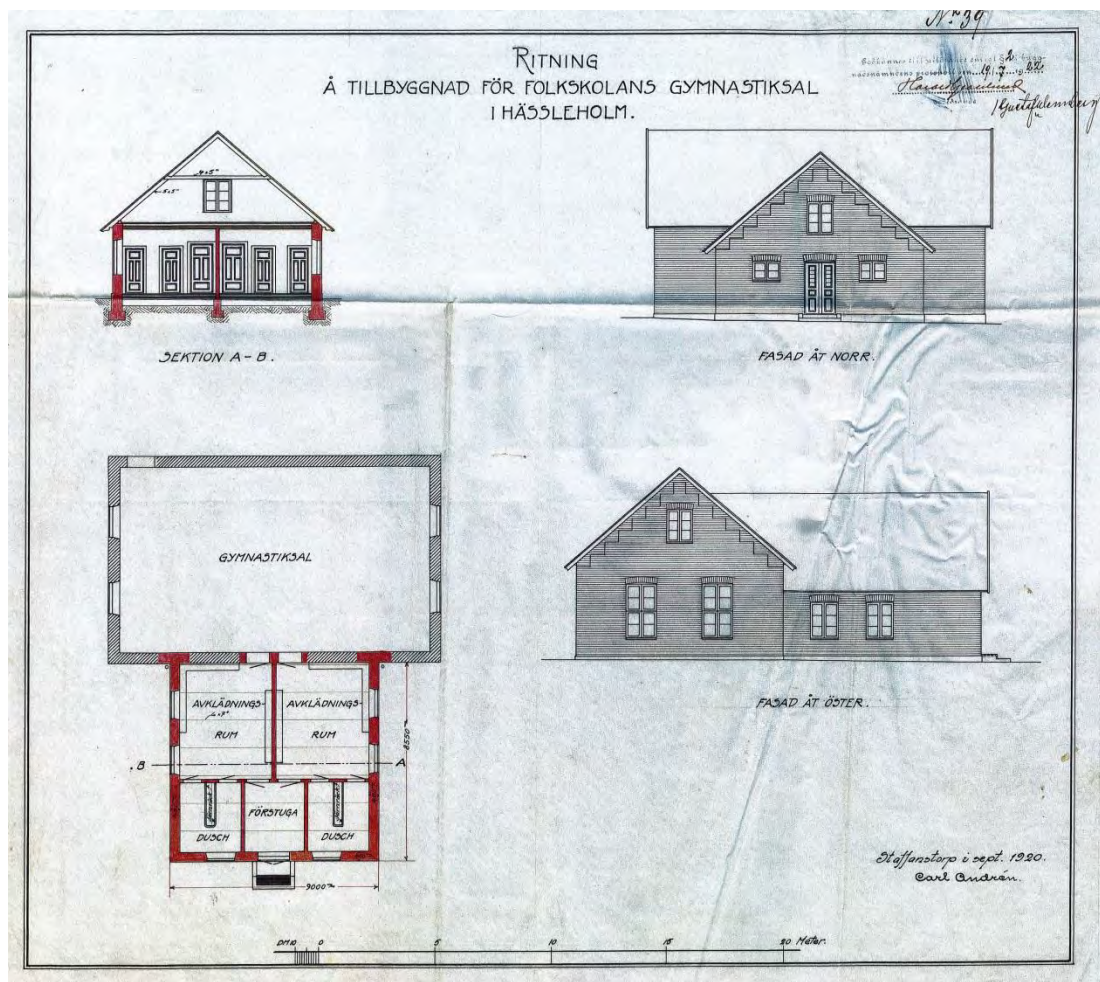
Figur 11 Entréplan Kyrkskolan, 1905

Figur 13 Ritning daterad 1920. Kyrkskolans andra våning och vindsvåning. Rödmarkeringen avser den planerade västra flygeln. På ritningen över vindsvåningen syns det materialrum där ett äldre väggfast skåp finns idag.

Figur 14 Situationsplan 1920. Här syns tillbyggnaden av omklädningsrum/duschrum på Folkskolan samt den tilltänkta västra flygeln på Kyrkskolan.

Figur 15 Tillbyggnad av omklädningsrum och duschrum vid folkskolans gymnastiksal.

Regionmuseets rapportserie 2017

Kulturmiljö

1. Stora Herrestads kyrka – utvändig renovering, Stora Herrestads sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014-2016
2. Bolshögs kyrkogård, Bolshög sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
3. Östra Vemmerlövs kyrkogård, Östra Vemmerlöv sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
4. Stävie kyrka – fasad- och takrenovering, Stävie sn, AM, Maria Sträng, 2016
5. Fuglie kyrkogård, Fuglie sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
6. Skegrie kyrkogård, Skegrie sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
7. Västra Tommarp, Västra Tommarp sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
8. Sofia Albertina kyrka, Landskrona sn, AM, Anna Rabow, 2016-2017
9. Mariakyrkan, Båstad sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2016-2017
10. Skånelinjen, Fördjupad inventering, Johan Dahln, Per Holmgren, Emelie Petersson, Brita Tronde, 2016
11. Örkened kyrkogård, Örkened socken, VP, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2017
12. Västra Hoby kyrka – Invändig omgestaltung, Västra Hoby sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
13. Stadshallen i Lund, Lunds domkyrkoförsamling, AF, Anna Rabow, 2017
14. Loshult kyrkogård, Loshult sn, VP, Emelie Petersson, Tony Svensson, och Åsa Eriksson Green, 2017
15. Torsebro krutbruk, restaurering av stenmur, Färlöv sn, AM, Johan Dahln, 2017
16. Osby kyrkogård, Osby sn, VP, Cissela Olsson, Emelie Petersson, Tony Svensson, Åsa Eriksson Green, 2017
17. En axel och fyra vingar – Bröddarps mölla blir körbar igen, Västra Ingelstad sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2015-2017
18. Farstorps kyrkogård, Farstorps sn, VP, Åsa Eriksson Green, Emelie Petersson, Åsa Jakobsson och Tony Svensson, 2017
19. Haga-området i Hässleholm, Hässleholm sn, KU, Maria Johansson, Emelie Petersson och Cissela Olsson, 2017
20. Skrivaremöllan, Torna Hällestad sn, DK, Anna Rabow, 2017
21. Skjulet, Torekov sn, AM, Maria Johansson, 2017
22. Visseltofta kyrkogård, Visseltofta sn, VP, Maria Johansson och Tony Svensson, 2017
23. Valleberga kyrka – rampanläggning, Valleberga sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
24. Ballingstorpsgården – arbeten på stallet, Kviinge sn, AM, Emelie Petersson, 2017
25. Emmislöv kyrka – utvändig renovering av tornet, Emmislövs sn, AM, Emelie Petersson, 2017
26. Häljarps mölla – Finjustering av kronhjul och segel, Tofta sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2017
27. Norra kapellet i Telleborg, Om- och tillbyggnad 2016, Trelleborg sn, AM, Kerstin Börjesson, 2016-2017
28. Revinge kyrka – utvändig torntrappa, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2017
29. Helsingborgs krematorium – renovering värme och ventilation, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2016-2017
30. Återställande av "Bänken", f.d. Riksbanken i Kristianstad, Kristianstad sn, AM, Maria Johansson, 2017
31. Västra Vram kyrka – byte av plåttäckning, V Vrams sn, AM, Kerstin Börjesson, 2017
32. Ålabodarna vid Ravlunda skjutfält, Maglehem och Ravlunda sn, DK, Emelie Petersson och Anna Rabow, 2017
33. Den skånska fruktodlingens kulturarv, Landskap, mångfald och tradition, PJ, Cissela Olsson, 2017
34. Tyringe kyrka, underhållsplan 2017, Finja sn, BAD, Helén Lilja, 2017
35. Tomelilla Byagårds tak, Tryde sn, AM, Anna Rabow, 2017
36. Adam & Eva, restaurering av kalkugnar, Bjärsjölagård, Kärrstorps sn, AM, Johan Dahln, 2017
37. Loshult kyrka – larminstallation, Loshult sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
38. Stora Herrestads kyrka – invändig renovering, St Herrestads sn, AM, Kerstin Börjesson, 2015-2017
39. Brytestuga i Spjutseröd, Perstorps sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
40. Örumshuset – tak och invändiga arbeten, Hörups sn, AM, Anna Rabow, 2017
41. Röke kyrka, Röke sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
42. Takomläggning och fasadrenovering av f.d. Posthuset i Kristianstad, Kristianstad sn, AM, Maria Johansson, 2017
43. Maglehems kyrka – bänkar, pannrum och el, Maglehems sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
44. Östra Nöbbelöv – utvändig renovering, Östra Nöbbelöv sn, AM, Linn Ljunggren, 2017

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

45. Kvistofta kyrkogård, Kvistofta sn, VP, Rebecca Olsson, 2017
46. Bårslöv kyrkogård, Bårslövs sn, VP, Rebecca Olsson, 2017
47. Allhelgonakyrkan Råå – renovering tak, fasad och terrass, Raus sn, AM, Maria Sträng, 2017
48. Stora Hammars nya kyrka – invändig renovering, Stora Hammars sn, AM, Maria Sträng, 2017
49. Kyrkskolan i Hässleholm, Hässleholms SN, KA, Maria Johansson och Helene Stalin Åkesson, 2017

